

สนธิและสมาสีในคัมภีร์มูลกัจจายน์

นายทองพูล บุญยมาดิก

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาภาษาตะวันออก

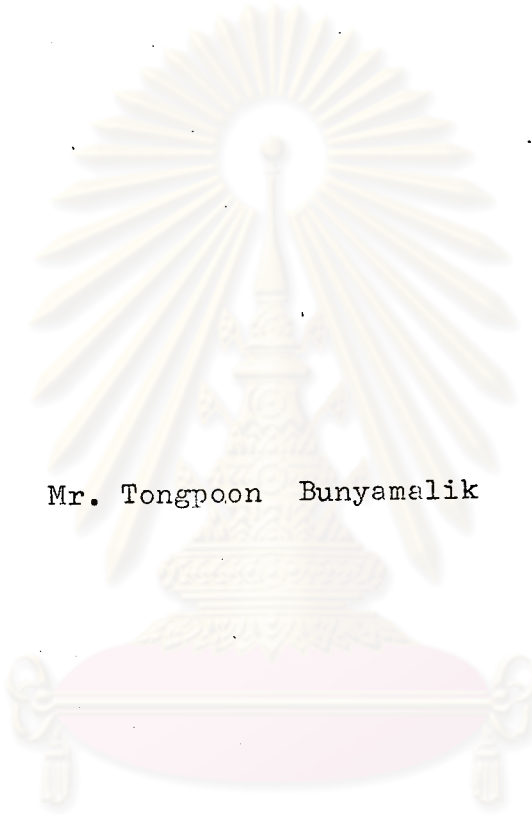
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๕๖๒

000936

I 15118599

SANDHI AND SAMĀSA IN THE MŪLAKACCĀYANA TEXT

Mr. Tongpoon Bunyamalik

Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1979

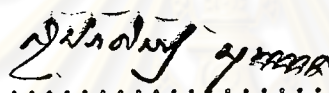
หัวข้อวิทยานิพนธ์ สนธิและสมาสในคัมภีร์มูลกัจจายน์

โดย นายทองพูล บุญยมาลิก

แผนกวิชา ภาษาตะวันออก

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฐานิสร์ ชاکรัตพงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รอง ศาสตราจารย์ ดร.สุประภัสร์ บุญนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ์ นุชกุล)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ม.ล.จิรายุ นพวงศ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ฐานิสร์ ชاکรัตพงศ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์นาวาอากาศเอกพิเศษ แยม ประพันธ์ทอง)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ สุนธิและสมาสในคัมภีร์มูลกัจจายน์
 ชื่อนิสิต นายทองพูน บุญมาลิก
 อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฐานิสร์ ชاکรัตพงษ์
 แผนกวิชา ภาษาตะวันออก
 ปีการศึกษา ๒๕๒๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาระบบเสียง วิธีสนธิ และวิธีสมาส ในภาษาบาลีตามแนวคัมภีร์มูลกัจจายน์ ซึ่งถือกันว่าเป็นคัมภีร์ไวยากรณ์บาลีที่เก่าแก่ที่สุด ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากได้อาศัยข้อมูลจากคัมภีร์มูลกัจจายน์แล้ว ผู้เขียนยังได้เปรียบเทียบกับคัมภีร์ไวยากรณ์บาลีที่สำคัญอื่น ๆ เช่น สัททนีติ โมคคัลลานะ และรูปสัทธีปกรณัม เป็นต้น และได้อาศัยคำราวैयाกรณ์บาลีอื่น ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศประกอบการศึกษาวิจัยอีกด้วย

วิทยานิพนธ์นี้มีทั้งหมด ๕ บทด้วยกัน คือ บทที่ ๑ เป็นบทนำ กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไวยากรณ์ภาษาบาลี คัมภีร์ไวยากรณ์บาลีสำนึกต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการและขอบเขตของการวิจัย บทที่ ๒ ว่าด้วยระบบเสียงในภาษาบาลี ผลการวิจัยปรากฏว่า ตามมติที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ระบบเสียงที่ใช้อยู่ในภาษาบาลีมี ๔๑ เสียงด้วยกัน แบ่งออกเป็น สระ ๘ เสียง พยัญชนะ ๓๓ เสียง

บทที่ ๓ ว่าด้วยวิธีสนธิในภาษาบาลี แมว่าคัมภีร์บางคัมภีร์จะกล่าวถึงชื่อสนธิไว้หลายอย่าง เช่น สระสนธิ พยัญชนะสนธิ นิคคหิตสนธิ สาธารณสนธิ และไวมิสสกสนธิ แต่โดยเนื้อหาแล้ว สนธิก็มีเพียง ๓ อย่างเท่านั้น คือ สระสนธิ พยัญชนะสนธิ และนิคคหิตสนธิ

บทที่ ๔ ว่าด้วยวิธีสมาสในภาษาบาลี สมาสอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ ดูกตสมาส สมาสที่ลบวิภक्तिของศัพท์หน้าแล้วนำมารวมนั้น อดูกตสมาส สมาสที่ไม่ได้ลบวิภक्तिของศัพท์หน้า อีกนัยหนึ่ง สมาสอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ อนิจจ-สมาส สมาสที่สามารถอธิบายได้ด้วยบทวิเคราะห์ และนิจจสมาส สมาสที่ไม่นิยมอธิบายด้วยบทวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม คัมภีร์ไวยากรณ์บาลีทุกคัมภีร์นิยมแบ่งสมาสออกไป ๖ อย่าง คือ กมุขชารโย ทิคฺ ตปฺปุรีโส ทฺวนทโว อพยฺยัภาโว พหุพฺพิหิ

บทที่ ๕ ซึ่งเป็นบทสุดท้าย เป็นบทสรุปการวิจัย และเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาคัมภีร์มูลกัจจายน์สำหรับผู้สนใจต่อไป นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้รวบรวมสูตรเกี่ยวกับสมัญญาภิธาน (ระบบเสียงในภาษาบาลี) สนธิ และสมาส พร้อมทั้งจัดทำคำแปลและอธิบายไว้ในภาคผนวกอีกด้วย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THESIS TITLE SANDHI AND SAMĀSA IN THE MUĀKACCĀYANA TEXT
NAME MR. TONGPOON BUNYAMALIK
THESIS ADVISOR ACHARN THĀNIT CHAKARATAPONGSE
DEPARTMENT EASTERN LANGUAGES
ACADEMIC YEAR 1978

Abstract

The purpose of this thesis is to critically study the sound system, Sandhi and Samāsa rules in the Mūlakaccāyana text, which is traditionally regarded as the oldest Pāli grammar extant. Data are extracted from the text and a comparison made with other important Pāli grammars, especially saddanīti, Moggallāna Vyākaranam and Rūpasiddhi. References are also made from modern Pāli and Sanskrit grammatical texts written by Thai, Indian and western authors.

The thesis consists of 5 chapters. Chapter 1 is the introduction giving the general scope and method of research. The various schools of Pāli grammar are also briefly described in this chapter.

Chapter 2 deals with the Pāli sound system which is made up of 8 vowels and 33 consonants. Attempts are made to analyse these sounds in the light of modern linguistic science.

Chapter 3 describes Sandhi rules. The traditional classification of the Pāli Sandhi is here mentioned holding that there are 3 types, namely, Sara Sandhi, Vyanjana Sandhi and Niggahita Sandhi.

Samāsa or formation of Compounds is next treated in chapter 4. Division of Samāsa can be taken up in various ways. A Samāsa may be Lutta Samāsa or Alutta Samāsa, depending on the case termination of the first member of the compound. Or a Samāsa may be classified as Nicca or Anicca Samāsa, depending on the simplicity of the breaking up of the compound into several components. The chapter then dwells at length at the more logical classification that a Samāsa may be Abyayībhāva, Kammadhāraya, Digu, Tappurisa, Dvandva and Bahubbīhi.

Chapter 5 gives the conclusion and suggestion for the study of other parts of the Mūlakaccāyana grammar.

The Sandhi Suttas and the Samāsa Suttas, together with their vutti and udāharana both in Pāli and Thai translation are given in the appendixes.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาช่วยเหลือของผู้มีพระคุณ
หลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น

รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ บุญยกุล หัวหน้าแผนกภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กรุณาช่วยแนะนำในการเขียนโครงร่าง
วิทยานิพนธ์ และได้ช่วยอ่านและตรวจแก้ร่างวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเรียบร้อย ทั้งนี้
ด้วยความเสียสละเป็นอย่างสูง คำแนะนำและคำท้วงติงที่เป็นประโยชน์หลายอย่าง
ของท่านได้มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ และสำเร็จเรียบร้อยลงได้

อาจารย์ สุานิสร์ ชاکร์ตพงศ์ ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยา-
นิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำรวมทั้งช่วยตรวจแก้ข้อความต่าง ๆ ทำให้วิทยานิพนธ์นี้
เรียบร้อยยิ่งขึ้น

นาวาอากาศเอกพิเศษ แยม ประพัฒน์ทอง อาจารย์ผู้บรรยายพิเศษ
ในแผนกภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสียสละเวลา
ใหญ่เขียนได้ศึกษาสูตรสนธิและสูตรสมาสจากคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ต่าง ๆ อันเป็นข้อมูล
หลักในการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ และได้ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์นี้
มาตั้งแต่ต้น

ศาสตราจารย์ ม.ล.จิราญ นพวงศ์ อาจารย์ผู้บรรยายพิเศษในแผนก
ภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ชื่อว่ามีส่วนช่วยเหลือ
ในการเขียนวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างมากเช่นกัน ทั้งนี้เพราะผู้เขียนได้อาศัยความรู้
และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวิชาบาลีไวยากรณ์ขั้นสูงกับท่าน และได้อาศัยคำบรรยาย
ของท่านประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์นี้

พระราชวรालังการ และพระกวีวรรณ อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยอาจารย์-
ใหญ่ โรงเรียนนวมวิทย์ โรงเรียนปรีดิศิธรรม แผนกสามัญ สภาการศึกษามหามกุฏ

ราชวิทยาลัย ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์หลายอย่าง

พระครูอรุณเมธี บรรณารักษ์หอสมุดกลาง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้กรุณาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปกและรูปเล่ม

คุณทรัพย์ ประกอบสุข ศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา และ คุณพัฒน์
เพ็งผลา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ให้ยืมหนังสือที่เป็นประโยชน์
และให้การสนับสนุนตลอดมา

เรือโท เกตรา ทรงนิสัย ร.น. กองอนุศาสนาจารย์ กองทัพเรือ และ
คุณเพชรไทย บุญยมาลิก แผนกวิสัญญีวิทยา ร.พ.จุฬาลงกรณ์ ได้ช่วยเหลือเกี่ยวกับ
วัสดุการพิมพ์

และขอขอบพระคุณมูลนิธิภูมิพลที่อนุญาตให้เขียนได้ เข้าคัดลอกกัมภีร์บาลี
ไวยากรณบางกัมภีร์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิทุกท่านที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวก
ในการค้นคว้าครั้งนี้.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจงการใช้อักษรย่อ

อักษรย่อคัมภีร์ที่ใช้อย่างอิงในวิทยานิพนธ์นี้มีดังนี้

วิสุทธิ	หมายถึง	คัมภีร์วิสุทธิมรรค
ธ.อ.	"	ธัมมปทีฏฐกถา
ที. ม.	"	ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐
ม. มุ.	"	มัชฌิมนิกาย มูลปัดณาสะก พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๒
มงคฺลฺกฺก	"	มังคลัตถทีปนี
ชาตกกฺก	"	อรรถกถาชาตก
ชิน.	"	ชินกาลมาลีปกรณ์
มิลินท	"	มิลินทปัญหา
ขุ. สุ.	"	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑
ขุ. ฐ.	"	ขุททกนิกาย ธรรมบท พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕
ขุ. เถรี.	"	ขุททกนิกาย เถรีคาถา พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑

ตัวเลขที่วางไว้ข้างหน้าจุดหมายถึง เลขที่ ตัวเลขที่วางไว้ข้างหลังจุดหมายถึง เลขที่
 หน้าที่ ตัวอย่างเช่น ธ. อ. ๑.๓๐ หมายถึง ธัมมปทีฏฐกถา เล่มที่ ๑ หน้า ๓๐
 เป็นต้น.